

Případové studie

NMgr. program Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Případová studie jako součást sociální praxe

Jak psát a nepsat Případovou práci aneb Pravidla a doporučení pro státnicový „předmět“ **Případové studie**

1 Cíl a smysl sepsání a obhajoby “případové práce”

Tzv. “případová práce” (dále jen PP) je povinnou součástí státní závěrečné zkoušky pro studijní program Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii.

Smyslem je skrze psaný text, týkající se reflexe práce s klientem (význam slova klient bude dále vysvětlen), nahlédnout způsob uvažování a schopnost reflexe a sebereflexe zájemce o získání magisterského diplomu v oboru sociální práce. V rámci tradice vzdělávání studujících v sociální práci věříme, že smyslem studia není pouze memorování údajů či teorií, ale zejména systematická práce na porozumění sobě i světu okolo nás. Touhu porozumět, respekt, schopnost reflexe a sebereflexe považujeme mezi mnoha jinými za klíčové vlastnosti a schopnosti budoucích sociálních pracovníků a pracovníků. Možností, jak tyto schopnosti a vlastnosti ověřit, je četba a následná obhajoba PP v rámci státní magisterské zkoušky (o obhajobě více v sekci číslo 3.7). Více než pouhý popis událostí nás zajímá, jak popisovanému dění **rozumíte**. Více než případ nás zajímá **člověk** a jeho **příběh**. V následujícím textu Vám nabízíme rady a tipy, jak případovou práci napsat. Jakékoli odchylky od tohoto zadání konzultujte s Vaší/m komunitní/m vedoucí/m.

2 Základní parametry případové práce

Rozsah: 10 - 15 normostran

Práce povinně obsahuje následující náležitosti:

Titulní list – obsahuje údaje o autorce či autorovi (jméno), typ a případně název případové práce, škola, studijní obor, rok odevzdání

Čestné prohlášení (“Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně za pomoci uvedených zdrojů. Veškeré deklarované etické normy jsou dodrženy”. + datum a podpis).

Anotace – **stručné** shrnutí obsahu práce (obecně by měla obsahovat informace týkající se typu pracoviště, charakteru vaší práce, zaměření případové práce: o jaký „typ klienta/ů či pacienta/ů“

se jedná, způsob práce-individuální, týmová..., výsledky...). Stylem odpovídá např. anotaci diplomové práce. (Do anotace se nepíše - proč volíte uvedený příběh, teorie atp.!).

Obsah

“Samotný text práce” - viz. dále bod 3 - struktura práce

Diskuse k PP - zde popíšete, shrnete, jaké jsou mezery, omezení či problematické momenty Vaší PP (podobně jako činíte v povinné diskusi k diplomové práci). Omezením či problematickým momentem může být například nedostatek informací o “případu”, chybějící informovaný souhlas atp.

Závěr PP - závěrečné stručné shrnutí - čeho se práce týkala, co jste popisoval/a a k čemu jste dospěl/a.

Seznam použité literatury a pramenů - následuje po Závěru PP.

Přílohy (nepovinné) – pokud jsou tyto součástí práce, je vhodné zahrnout do obsahu jejich seznam (tabulky, grafy, fotky, obrázky atp. je vhodné očíslovat a popsat).

Jazyk práce: preferovaným jazykem je čeština, práci je však po konzultaci s komunitní/m vedoucí/m možné odevzdávat v jazyce slovenském či jiném (pokud si přejete odevzdávat práci například v jazyce anglickém, je nutné podat žádost na studijní oddělení, formulář běžné žádosti je k dispozici na webu školy).

3 Struktura práce

ÚVOD

Kromě povinných náležitostí (viz bod 2) by práce měla obsahovat úvod, v němž stručně nastíníte Vaši motivaci pro výběr příběhu, kterým se zabýváte. Představíte pracoviště a Vaši funkci v něm (zde jde o to, aby měl čtenář hned v úvodu textu možnost pochopit, co vlastně děláte, s kým, kde, jak a proč. Zde lze poukázat i na specifika daného pracoviště atp. (stručně). V úvodu zároveň uvedete, odkud (z jakých zdrojů) čerpáte informace sloužící k sepsání PP (může jít o Vaše poznámky, supervizní a pracovní deník, deník z praxe, dokumentace, deníky, zprávu z výzkumu, informace od kolegů, zápisky ze supervize, intervize atp. Vhodná je kombinace zdrojů. Pozn.: zde se nejedná o seznam literatury ...). Uvedete zároveň, jak jste dané informace zpracovával/a.

3.1 PŘEDSTAVENÍ KLIENTA/PACIENTA (KLIENTŮ/PACIENTŮ) - (“Anamnéza”¹ - rodinná, zdravotní, sociální...).

V rámci této části práce se pokuste co nejkomplexněji představit klienta či pacienta (dále v tomto textu jen „participant“, v textu PP je nejvhodnější nazývat jménem, například fiktivním), s nímž jste spolupracoval/a. Klientem či pacientem může být jednotlivec, pár, rodina či skupina nebo komunita...(záleží na charakteru Vaší práce). **NAPROSTO KLÍČOVOU PODMÍNKOU PRO SEPSÁNÍ PP JE TO, ŽE MEZI VÁMI A DANOU OSOBOU (ČI OSOBAMI) VZNIKL URČITÝ VZTAH, JÍMŽ SE BUDETE V TEXTU ZABÝVAT A JENŽ JSTE SCHOPNI REFLEKTOVAT.**

¹ zde uvádíme alternativní názvy příslušných částí práce, sloužící k přiblížení zaměření daného segmentu textu například pro ty z Vás, kteří jsou zvyklí běžně pracovat s “úřední” či lékařskou dokumentací”).

Představení klienta či pacienta může zahrnovat informace o osobní historii či příběhu (anamnéze), rodině a zkušenostech s ní (rodinná anamnéza), informace o vzdělání, práci, zálibách, zemi původu, náboženské příslušnosti (anamnéza sociální a osobní), názorech, osobnosti.² Je možné uvést jakékoli informace, o nichž se domníváte, že jsou pro pochopení člověka, jeho příběhu a Vaší spolupráce důležité. Je žádoucí uvádět ty informace, které participant/ka považuje za podstatné, mající vliv na jeho/její situaci. Můžete též porovnávat pohled Váš či jiných odborníků na to, co se s participantem děje, a jeho vlastní náhled na věci. Pokud uvádíte jakékoli diagnostické údaje (diagnózy, hodnocení osobnosti atp., je nutné uvést jejich zdroj. Upozorňujeme, že pokud nejste psychologka či psycholog, nejste oprávněn/a používat psychologickou diagnostiku, můžete pouze citovat závěry adekvátních diagnostických vyšetření).

Je vhodné shrnout dosavadní péči, která byla participantovi či participantce poskytována, její/jeho pohled na dané služby a Váš názor.

POKUD VAŠE PRÁCE S KLIENTY ČI PACIENTY NENÍ POD ODBORNOU SUPERVIZÍ ČI NEODPOVÍDÁ STANDARDŮM OBORU, JE MOŽNÉ (PO KONZULTACI S KOMUNITNÍ/M VEDOUCÍ/M) TEXT PP ZAMĚŘIT I NA TENTO DRUH PRÁCE, ALE POUZE ZA PODMÍNKY, ŽE SE CHCETE ZABÝVAT KRITICKOU REFLEXÍ ČI SEBEREFLEXÍ zajímavých či problematických momentů z praxe (což je možné, člověk se právě v těchto případech zpravidla nejvíce naučí - upozorňujeme však studující, že PVŠPS zásadně nesouhlasí s výkonem praxe či pracovní činnosti, která neodpovídá odborným standardům a etickým pravidlům příslušného oboru).³

3.2 ETICKÉ ASPEKTY PP

V rámci zpracování PP je nezbytné zabývat se etickými aspekty PP týkající se participantů. Je nutné přesně popsat, jak je zajištěna ochrana osobních údajů vedoucích k identifikaci, zda a jak byl/a participant/ka informován/a o tom, že je její příběh využit pro sepsání PP (je nutné participanty participantky informovat o tom, že je jejich příběh zpracováván a poprosit o podepsání tzv. informovaného souhlasu, pokud to z nějakého důvodu není možné, je nutné tyto důvody relevantně obhájit v textu PP⁴). U dětí a lidí zbavených svéprávnosti by měl být vyžádán informovaný souhlas zákonných zástupců, opatrovníků atp. V PP popište, jak jste zacházel/a s dokumentací (například na pracovišti), zda byly při práci s participanty dodrženy všechny etické standardy pracoviště atp.

ZDE UPOZORŇUJEME, ŽE VEŠKERÉ INFORMACE, POTENCIÁLNĚ VEDOUCÍ K IDENTIFIKACI ČLOVĚKA, MUSEJÍ BÝT V PP ZMĚNĚNY (pokud se zabýváte z Vašeho hlediska důležitým příběhem, jenž je velmi specifický a změna údajů by vedla k tomu, že příběh

² Zde pozor na hodnocení, „patologizování“ a neadekvátní tvrzení, aneb: je možné napsat:

„DOMNÍVÁM SE, že paní M. se projevuje agresivně“ a dané tvrzení doložit tím, co vás k němu vede. Není možné napsat: „paní M. je agresivní psychopatka“ – jde o zdánlivě objektivní tvrzení, u něhož není jasný zdroj informací.

³ Máme zkušenost s texty, které se zabývaly například (sebe)kritickou reflexí eticky problematických rozhodnutí z praxe terapie, psychoterapie či sociální práce a domníváme se, že tyto texty bývají, pokud jsou dobře a „do hloubky“ napsány, velmi zajímavé a přínosné. Velmi špatnou zkušenost máme naopak s pracemi, které se zabývaly „lčením“ či psychoterapií rodiny či přátel bez toho, aby byla problematičnost tohoto přístupu nahlédnuta, problematická je též absence jakékoli supervize (či jen prostého uvědomění si potřeby supervize).

⁴ Důvody mohou být následující: participant nejso s to vyjádřit souhlas z nejrůznějších důvodů, jde například o zajímavý příběh z minulosti a klienty či pacienty již není možné kontaktovat, jde o důvody ležící na straně intelektu, úrodně bdělosti atp...v každém z těchto případů musí být identita klientů či pacientů zakryta!

ztratí klíčový aspekt, je možné psát PP v „režimu utajení“). Pokud píšete o spolupracovnících či rodině Vašich klientů, zamýšlejte se i nad ochranou jejich identity a soukromí, i když nejsou jejich osoby samy o sobě „objektem“ práce.

3.3 PRVNÍ SETKÁNÍ..... DALŠÍ SETKÁVÁNÍ... („Průběh spolupráce“)

Reflektujte kontext prvního setkání (jak k němu došlo, kdy, na čí popud, proč). Popište své pocity a reflexe (jaká se domníváte, že byla atmosféra, co se povedlo či nepovedlo, co Vás překvapilo, první dojem a to, zda jste se např. snažil/a tento první dojem potlačit, možné předsudky na obou stranách...). Pokud byly definovány cíle Vaší spolupráce, kontrakt atp., prosíme, popište. Popište vzájemná očekávání a přání (pokud existují).

PŘI ZPRACOVÁVÁNÍ PP VÝRAZNĚ DOPORUČUJEME PŘEČÍST SI UČEBNICI

METODOLOGIE (samozřejmě je četba odborných textů z oblasti sociální práce či psychoterapie, LZE Z NICH CITOVAT ⁵V PP A TUTO PRAXI DOPORUČUJEME), ZEJMÉNA KAPITOLY TÝKAJÍCÍ SE VEDENÍ ROZHOVORU, ZPRÁVY O PŘÍPADU (PŘÍPADOVÉ PRÁCI), ETICE atp. Seznam doporučených titulů naleznete v závěru tohoto textu (sekce „doporučená literatura“).

Zkuste se zamyslet nad tím, jaké potřeby má participant/ka (jaké dává či nedává najevo, co by dle Vás potřeboval/a), jakou pomoc nabízíte (co je ve Vašich možnostech, co naopak není a o čem si myslíte, že by bylo vhodné), reflektujte přístup participant/a/ky, způsob recepce pomoci či podpory. K čemu jste dospěli v rámci supervize? Změnila supervize Váš pohled na participanty či na Vaši práci? Poukazuje příběh, o kterém píšete, na širší (například celospolečenský, sociální, kulturní, politický...) problém, kterým je dle Vašeho názoru vhodné se zabývat? Pokud ano, jak?

Je vhodné zaměřit se na popis a reflexi změn ve spolupráci, její vývoj, klíčové body obratu, vlastní sebereflexi (Vaše pochybnosti, nejistoty, co se povedlo či nepovedlo, Vaše pocity, dojmy...). Častým a nepochybně zajímavým tématem bývá i širší kontext Vaší práce, který jistě ovlivňuje spolupráci s participanty – může jít o atmosféru na pracovišti, pracovní podmínky, vztahy s kolegy a nadřízenými, osobní či rodinné potíže (míra odhalení Vašeho já je na Vás – nepotřebujeme Vás „svlékat z kůže“, nicméně osobních a reflexivních textů si velmi ceníme). Co jste se v rámci spolupráce naučil/a? Objevil/a jste něco nového? K jakým úvahám o povaze Vaší práce či přístupu k pacientům/klientům Vás práce s lidmi dovedla?...

Je vhodné uvést, které informace (například z odborné, populárně-naučné či krásné literatury, ale i filmů či uměleckých projektů) Vás při práci ovlivnily, co jste pochopili o sobě samých, o participantech či okolním světě. V sociální práci i psychoterapii je klíčová (zakotvena i ve většině etických kodexů) systematická práce na vlastním seberozvoji a sebepoznání a odborném růstu, uvádějte pokud možno i relevantní informace o vlastním sebepoznání (pokud jste neabsolvovali či neabsolvujete sebezkušenostní výcvik, kurzy či odborné akreditované výcviky, supervizi atp., důrazně doporučujeme tuto ne příliš optimální praxi přehodnotit).

POZN.: necháváme na Vás, zda budete popisovat každé setkání zvlášť či zda nastíníte první setkání, dále popíšete kontinuálně vývoj příběhu (a pouze místy se budete zabývat například důležitým setkáním). Vždy je však nutné již v úvodu práce popsat, jak dlouho spolupráce trvala,

⁵ Forma citací je upřesněna v závěru tohoto manuálu.

kolik setkání zahrnula, s kým jste ne/spolupracovali a proč. Vítejte i popis spolupráce s dalšími odborníky a institucemi.

Popište i závěrečné setkání, jeho průběh, rozloučení, "co dáváte na cestu", bilancování změn, úspěšnost z hlediska Vašeho i z hlediska participantů, co zůstalo nedokončené, netematizované (o čem "se nemluví" je zpravidla zajímavé téma).

Obsahem PP může být i jedno setkání s participantem či participantkou, pokud bude obsahovat všechny výše uvedené body (tj. pokud je možné na "něčem stavět" - jedná se zejména o případy jednorázové intervence, ať již "úspěšné či neúspěšné").

3.4 NAVRHOVANÁ ŘEŠENÍ A PLÁN SOCIÁLNÍ POMOCI/ PLÁN INTERVENCE /CASE MANAGEMENT – PLÁN/...

V této části textu je vhodné zabývat se plánem intervence či pomoci, který tvoříte buď Vy sám/a či v rámci zařízení, kde pracujete (dle kontextu konkrétní spolupráce a zařízení – např. krátkodobý, strukturovaný, rámcový, dlouhodobý...). Popište, proč je plán koncipován právě takto a doplňte, zda byl dodržen, upraven, zhasen atp. a z jakých důvodů. Můžete uvést i zamyšlení nad budoucím vývojem, Vaši představu o vhodné následné péči, doporučení a návrhy služeb, které by participant mohli využívat.

3.5 ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ A REFLEXE

Na závěr PP je vhodné shrnout průběh a podobu spolupráce, zhodnotit výsledky. Zajímavé je uvést i reflexe kolegů a kolegyně a především samotných participantů – co jim spolupráce s Vámi přinesla? Co jim dala či vzala? Co jim pomohlo či nepomohlo? Co Vás či je překvapilo? Co by si představovali jinak?

OBECNÉ DOPORUČENÍ:

Text PP je vhodné konzultovat s příslušnou komunitní vedoucí či vedoucím v době před odevzdáním (o vhodném termínu budete informováni na komunitě či v rámci semináře k praxi). V rámci semináře si lze i vyzkoušet obhajobu.

PRŮBĚH OBHAJOBY

Obhajoba PP probíhá před komisí složenou z akademických pracovníků PVŠPS (členové a členky komise jsou zpravidla tři). Vždy alespoň dva znají předem text Vaší práce. Na úvod obhajoby představíte, čím jste se v PP zabýval/a (cca 5 minut), poté následuje diskuse nad tématem, podobou práce, atp. Komise hodnotí zejména: odbornou úroveň textu (včetně gramatiky a stylistiky, - zde doporučujeme důkladnou kontrolu, množí se práce s větším množstvím chyb, což je trapné, formální úpravu, pojednání etických pravidel atp.), míru a podobu Vaší sebereflexe a reflexe, schopnost a ochotu uvažovat v širších kontextech a souvislostech, schopnost nahlédnout problémy z více perspektiv atp. Na závěr obhajoby Vám bude sdělena zpětná vazba a výsledek obhajoby (1-3, případně „neprospěl/a“). Obhajobu můžete pojmout buď „klasicky“, tj. sedět na židli před komisí a hovořit o Vaší práci, nebo si můžete připravit PPT prezentaci, uvést fotografie, obrázky, artefakty atp. (se souhlasem participantů). Většinu obhajob, pokud se v textu nevyskytují závažnější problémy, lze považovat za příjemný rozhovor. Hodně štěstí!

DOPORUČENÁ LITERATURA

- Bell, P. B., Staines, P. J., Michell, J. (2001). *Evaluating, doing and writing research in psychology. A step-by-step guide for students*. Thousand Oaks: Sage.
- Disman, M. (2011). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- Ferjenčík, J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Miovský, M (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.

Informační text k psaní BP a DP s veškerými dodatky a citačními normami na stránkách PVŠPS
<https://www.pvsps.cz/studuj-pvsps/informace-ke-studiu-a-praxi/>

NEJČASTĚJŠÍ CHYBY ANEB NA CO POZOR!

- Opakování informací
- Chybějící sebereflexe a reflexe
- Neuvedení zdrojů informací
- Opomenutí etických aspektů práce
- Zmatená struktura
- Vynechání jasného uvedení případu kdo- kdy- kde a proč...
- Chybějící závěrečné uchopení případu, vystižení chronologického vývoje, náhled případných reflektovaných pochybení včetně možností alternativních postupů... - Stylistika, gramatika, formální úprava, nedodržení předepsaného rozsahu